

การสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพ : บทบาทที่สำคัญของพยาบาล

Health Empowerment: Nurses' Important Role

บทความวิชาการ

กุนนที พุ่มสงวน*

Kunnatee Poomsanguan, R.N., M.S., Ph.D.*

บทคัดย่อ

การสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพเป็นกระบวนการที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถและพัฒนาศักยภาพของบุคคล ครอบครัว ชุมชน ในการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ สามารถเลือกใช้แหล่งประโยชน์ และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ บทบาทของพยาบาลในการเสริมสร้างพลังอำนาจทางสุขภาพ เป็นการสร้างเสริมพลังใจให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน ตระหนักรู้ และเห็นความสำคัญของสุขภาพ หันกลับมาดูแลเอาใจใส่เรื่องสุขภาพ ไม่เพียงแต่การป้องกันตนเองไม่ให้เจ็บป่วย แต่จะมุ่งสร้างเสริมสุขภาพที่ดีด้วย พยาบาลจึงจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้กับผู้รับบริการเรียนรู้ มองเห็นคุณค่าของตนเองด้วยการมีสัมพันธภาพที่ดี ทำให้ผู้รับบริการไว้วางใจให้ผู้รับบริการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเสริมพลังให้เชื่อมั่นในการดูแลตนเอง โดยที่พยาบาลคอยช่วยเหลือจัดการอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง จนกระทั่งผู้รับบริการมีความเชื่อมั่นที่จะดูแลตนเองได้ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพที่ดีขึ้น

คำสำคัญ : บทบาทพยาบาล, การสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพ

Abstract

Health empowerment is a process that enhances abilities and capacity of individuals, families and communities to control factors that influence their health, take advantage of sources of benefits, and do activities in order to maintain sound physical and mental health. Health empowerment deals with promoting mental power of individuals, families, and communities to ensure that they are aware of the importance of health and take care of their health, not only by protecting themselves from sickness but also by promoting their health. Nurses need to improve patients' motivation to learn about, and realize, their own value. Creating a good relationship with patients will result in their trust, participation in decision-making, and confidence in self-care. Nurses will assist them closely and continuously so that they have the confidence to take care of themselves and change health behaviors in a better way.

Keywords: Nurses' Roles, Health Empowerment

บทนำ

ปัจจุบันนโยบายด้านสุขภาพเน้นการบริการแบบส่งเสริมสุขภาพเชิงรุก พยาบาลจำเป็นต้องปรับบทบาทของตนเองให้สอดคล้อง เพราะพยาบาลเป็นบุคลากรทางสุขภาพที่สำคัญ และมีบทบาทอย่างมากในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการให้ถูกต้องเหมาะสม เนื่องจากลักษณะงานพยาบาลใกล้ชิดกับผู้รับบริการโดยตรง (กุนนที พุ่มสงวน, 2557) พยาบาลจำเป็นต้องมีบทบาทต่าง ๆ เช่น บทบาทการเป็นผู้สอนทางสุขภาพ บทบาทการเป็นผู้ประเมินภาวะสุขภาพ บทบาทการเป็นผู้ให้การปรึกษา บทบาทในการสร้างแรงสนับสนุนทางสังคมด้านสุขภาพ (รุจิรา เจริญอมรรตน์ และคณะ, 2552) โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการสร้างเสริมพลังอำนาจด้านสุขภาพ เพื่อส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว หรือชุมชน ปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยดึงศักยภาพที่มีอยู่ภายในตนมาใช้ในการดูแลและสร้างเสริมสุขภาพ และเพิ่มความสามารถของแต่ละบุคคลในการตัดสินใจในการควบคุมชีวิตของตนเองและชุมชนให้บุคคล ครอบครัว หรือชุมชน มีพลัง มีความสุข และมีอิสระในการตัดสินใจในการเลือกใช้แหล่งประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการรักษาไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจของตนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ความสำคัญและความหมายของการสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพ

การสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะผลักดันแนวคิด “สร้าง” นำ “ซ่อม” ไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลที่เป็นรูปธรรม เพราะการสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพเป็นกระบวนการที่จะให้กลุ่มเป้าหมายสามารถดึงศักยภาพที่มีอยู่ภายในตนมาใช้ในการดูแลและสร้างเสริมสุขภาพของตนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เพื่อป้องกันการเกิดโรคจากการใช้ชีวิตที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพของตนเอง (อมร สุวรรณนิมิตร, 2553) ดังนั้นพยาบาลต้องสร้างเสริมสนับสนุนให้ผู้รับบริการเห็นศักยภาพ ความสามารถแห่งตน และเชื่อมั่นว่าสามารถดูแลตนเองได้ โดยผู้รับบริการรับรู้ได้ถึงการมีอำนาจในการควบคุมปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และมีอิสระในการตัดสินใจในการเลือกที่จะดูแลตนเอง

ความหมายของการสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพ มีนักวิชาการให้ความหมายหลายท่านให้ความหมายดังนี้

Gibson (1991) การสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพ หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือบุคคลในการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพ และคุณภาพของชีวิต ให้บุคคลตระหนักในศักยภาพของตนเองในการดูแลรักษาสุขภาพ

Ellis-Stoll and Popkess-Vawter (1998) การสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพ หมายถึง กระบวนการที่พยาบาลจะช่วยให้บุคคลสามารถเข้าถึงแหล่งประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งในส่วนบุคคลและสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือให้ผู้รับบริการได้มีการพัฒนาตนเองไปสู่การมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม

Kieffer (1984) การสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพ หมายถึง กระบวนการพัฒนาบุคคลให้ตระหนักถึงสาเหตุของปัญหา และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญปัญหา ตลอดจนหาวิธีการแก้ปัญหา

Kanter (1997) การสร้างเสริมพลังอำนาจ หมายถึง แรงจูงใจที่จะทำให้พยาบาลปฏิบัติงานอย่างเต็มใจ และพึงพอใจในงาน เพราะพยาบาลได้รับการสนับสนุน ได้ข้อมูลข่าวสาร ได้รับทรัพยากร และได้รับโอกาส

อารีวรณ อ่วมตานี (2549) การสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพ หมายถึง การเสริมพลังให้เกิดการส่งเสริมสุขภาพของบุคคลทางบวก โดยการเพิ่มคุณค่าและความสามารถของตน เป็นการมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้บุคคลเพื่อมุ่งการแก้ปัญหาด้วยการแลกเปลี่ยนและมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจทางสุขภาพ หมายถึง กระบวนการที่ช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีความเชื่อมั่น มีอิสระในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหา สามารถดึงศักยภาพที่มีอยู่ภายในตนมาใช้ในการดูแลและสร้างเสริมสุขภาพของตน และควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพได้ด้วยตนเอง

คุณลักษณะพยาบาลในการสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพ

การปฏิบัติงานของพยาบาลเพื่อเพิ่มการสร้างเสริมพลังอำนาจ พยาบาลจำเป็นต้องเพิ่มการปฏิสัมพันธ์กับผู้ป่วยหรือผู้รับบริการเพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้เรื่องการเจ็บป่วยและการรักษา ตลอดจนเรื่องค่านิยมและความรู้สึกที่มีต่อการรักษาและวิธีการรักษาที่ได้รับ อันจะนำไปสู่การหาทางเลือกและรับผิดชอบในทางเลือกที่ตัดสินใจแล้ว ดังนั้นการที่พยาบาลจะไปสร้างเสริมพลังอำนาจแก่ผู้ป่วย หรือผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ พยาบาลจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. มีบุคลิกภาพดี รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ มีอารมณ์ขัน สื่อสารกับผู้อื่นได้ชัดเจนทั้งการพูด มีทักษะการพูดที่ดี การเคลื่อนไหว และการใช้สายตา (นิตยา เพ็ญศิริภา, 2542)

2. มีความกระตือรือร้น รักการเรียนรู้ เปิดเผยจริงใจ พร้อมจะเรียนรู้ไปกับผู้ป่วยหรือผู้รับบริการอยู่เสมอ

3. มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดไว้ล่วงหน้าได้ รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

4. มีลักษณะไวต่อการรับรู้ด้านอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม และความพร้อมในการเรียนรู้

5. มีลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ทำตนเหนือผู้อื่น ไม่แสดงท่าทางเบียดเบียนหรือหมัดพลั่ง

6. มีความเชื่อในศักดิ์ศรีของมนุษย์ และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล อันเป็นพื้นฐานไปสู่การให้อิสระแก่ผู้อื่นในการจัดการเรียนรู้

7. มีจิตสำนึกในคุณธรรม จริยธรรม พร้อมจะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

8. มีความเชื่อมั่นในการมีส่วนร่วม และการพัฒนาที่ยั่งยืน

9. มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่จะส่งผลต่อเนื้อหาสาระของการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

10. มีทักษะในการฟัง และตั้งคำถาม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยน การระดมความคิดเห็นและการสร้างการมีส่วนร่วม มีทักษะในการจับประเด็น และควบคุมประเด็นทักษะในการวิเคราะห์ ความสามารถในการแยกแยะ เชื่อมโยง และรวบรวมประเด็นต่าง ๆ เพื่อหาข้อสรุปได้

คุณลักษณะของพยาบาลในการสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพให้กับผู้ป่วยหรือผู้รับบริการดังกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งสำคัญ พยาบาลต้องนำไปพิจารณาตนเองว่าควรมีคุณลักษณะที่เหมาะสมอย่างไร มีส่วนใดที่บกพร่องหรือขาดหายไป พยาบาลควรเรียนรู้ ปรับปรุง และฝึกฝนตนเอง เพราะคุณลักษณะของพยาบาลที่เหมาะสม จะทำให้ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการเห็นความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวเอง รู้จักตนเอง เข้าใจตนเองและผู้อื่น ยอมรับและเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ที่แพทย์พยาบาลเสนอแนะ นำไปสู่การตัดสินใจและการปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม

บทบาทของพยาบาลในการสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพ

พยาบาลเป็นบุคลากรทางสุขภาพที่สำคัญ มีหน้าที่ช่วยเหลือและสนับสนุนให้ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการดำรงรักษาสุขภาพอนามัยที่ดี และมีความเป็นอยู่ที่ดีในสังคม พยาบาลต้องอาศัยทั้งหลักศิลปะและวิทยาศาสตร์ในการปฏิบัติงาน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้รับบริการให้มีความเหมาะสมถูกต้องยิ่งขึ้น เนื่องจากโดยลักษณะงานการบริการทางสุขภาพที่ใกล้ชิดกับผู้ป่วยบริการโดยตรง การสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพเป็นหลักแนวคิดที่พยาบาลต้องนำมาใช้เสริมพลังอำนาจให้แก่ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ พยาบาลต้องทำหน้าที่ให้ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง (Self-determination) มีสมรรถนะแห่งตน (Self-efficacy) ควบคุมตนเองได้ (Self of control) มีแรงจูงใจ (Motivation) เรียนรู้ (Learning) มีความรู้สึกเป็นนายตนเอง (Sense of mastery) มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น (Sense of connectedness) การปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น (Improved quality of life) สุขภาพดีขึ้น และมีจิตสำนึกในการตัดสินใจสังคม (Sense of social justice) (Gibson, 1991 อ้างใน อารีย์วรรณ อ่วมตานี, 2549) โดยพยาบาลมีบทบาทที่สำคัญในการสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพดังนี้

1) บทบาทในการสร้างสัมพันธภาพและความไว้วางใจ ระหว่างพยาบาลและผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ ด้วยการสร้างบรรยากาศให้เกิดความเข้าใจ ความไว้วางใจกัน (Trust) และเห็นใจกัน (Empathy) เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน พยาบาลต้องเข้าไปสัมผัสรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ประสบการณ์ชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ รวมทั้งวัฒนธรรม ซึ่งพยาบาลต้องใช้ความรู้ความสามารถในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านมานุษยวิทยา สังคมวิทยา และจิตวิทยา เป็นต้น เพื่อให้เข้าถึงสิ่งเหล่านี้ ซึ่งกิปลัน (Gibson, 1991) กล่าวว่า การสร้างเสริมพลังอำนาจด้านจิตวิทยา พยาบาลจำเป็นต้องเพิ่มการปฏิสัมพันธ์กับผู้ป่วยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เรื่องการเจ็บป่วยและการรักษา ตลอดจนเรื่องค่านิยมและความรู้สึกที่มีต่อการรักษาและวิธีการรักษาที่ได้รับ อันจะนำไปสู่การหาทางเลือกและรับผิดชอบในทางเลือกที่ตนเองได้ตัดสินใจแล้ว และมีส่วนร่วมในการทำงาน ออกความเห็นและการตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ รับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม

2) บทบาทในการประเมินภาวะการสูญเสียอำนาจของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ พยาบาลต้องไวต่อการประเมินภาวะ

การสูญเสียอำนาจ โดยเฉพาะการเสริมพลังอำนาจในกรณีผู้ป่วยฉุกเฉินที่อวัยวะถูกตัดขาด หรืออวัยวะสูญเสียหน้าที่ ผู้ป่วยไม่สามารถควบคุมสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้สูญเสียการควบคุมนี้ เรียกว่าภาวะสูญเสียอำนาจ ดังนั้นบทบาทพยาบาลต้องดูแลให้ผู้ป่วยปรับอารมณ์ มีความตระหนักรู้เข้าใจในปัญหาสุขภาพของตนเอง และสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับตนได้ โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อให้ตนบรรลุ พยาบาลต้องเสริมสร้างพลังต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ป่วยเจ็บสามารถปรับตัว พร้อมทั้งจะเรียนรู้แก้ปัญหาด้วยเหตุผลเพื่อเอาชนะอุปสรรค (Overcoming organizational barriers) เชื่อกันว่าตนเองสามารถควบคุมได้ และผ่านพ้นภาวะดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ

3) บทบาทในการให้ข้อมูลในการดูแลตนเอง และพัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง พยาบาลกระตุ้นและช่วยเหลือผู้ป่วยหรือผู้เข้ารับบริการ โดยหาข้อมูลสนับสนุนให้ผู้ป่วยหรือผู้เข้ารับบริการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participatory decision-making) เพื่อให้ผู้ป่วยหรือผู้เข้ารับบริการได้แก้ปัญหา เลือกและตัดสินใจปฏิบัติสิ่งที่เป็นผลดีต่อสุขภาพของตนเอง ลดความไม่เข้าใจเรื่องต่าง ๆ ที่ทำให้ตนรู้สึกท้อแท้ ควบคุมไม่ได้ เป็นการทำงานร่วมกัน (Co-operation) และให้ความร่วมมือกัน (Collaboration) ในการรักษาพยาบาล นอกจากนี้ พยาบาลต้องสร้างเสริมศักยภาพ (Capacity building) ให้ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการตระหนักในการดูแลตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เชื่อกันในสมรรถนะแห่งตน (Self-efficacy) การนับถือตนเอง (Self-esteem) สามารถควบคุมภาวะแทรกซ้อน และจัดการกับอาการไม่สบายต่าง ๆ ได้ในระยะยาว เพื่อให้มีภาวะสุขภาพที่ดีขึ้นและมีความสุข ซึ่งลินคอล์น (Lincoln, 2556) กล่าวว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจของบุคคลต้องเปิดโอกาสให้บุคคลได้ใช้กระบวนการการตัดสินใจอย่างสม่ำเสมอ และเพิ่มพูนทักษะและความรู้สำคัญที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับทีกิปสัน (Gibson, 1991) กล่าวว่า การที่เจ้าหน้าที่จะกระตุ้นการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจของผู้ป่วยได้จำเป็นต้องได้ข้อมูลบางส่วนจากผู้ป่วยด้วย การขอข้อมูลจากผู้ป่วยจะช่วยให้เกิดพลังอำนาจทางจิตวิทยาในผู้ป่วยเริ่มรู้จักตัวเอง รู้จักความรู้สึกตนเองต่อการเจ็บป่วยและการรักษา และรู้สึกถึงความสามารถในการควบคุมจัดการที่จะตัดสินใจและร่วมรับผิดชอบต่อสุขภาพ

4) บทบาทในแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการค้นหาปัญหาของตนเอง และยอมรับ

ปัญหาตามความเป็นจริง เป็นการประเมินทักษะของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการต่อภาวะสุขภาพของตนเอง และความต้องการการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ ในกรณีผู้ป่วยที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง บทบาทของพยาบาลต้องให้ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการมีส่วนร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ที่ทำให้เกิดการสูญเสียพลังอำนาจด้วยตนเอง เป็นการช่วยเหลือในการค้นหาแหล่งอำนาจ พยาบาลควรใช้เทคนิคการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และวางเป้าหมายร่วมกัน (Mutual goal-setting) เพื่อค้นหาแนวทางสำหรับการสร้างพลังอำนาจในตนเองให้กลับคืนมา และให้ผู้รับบริการเป็นคนสำคัญสุดท้ายที่จะตัดสินใจในการรับการรักษาพยาบาล

5) บทบาทในการพิทักษ์สิทธิผู้ป่วย มนุษย์ทุกคนต่างต้องการที่จะมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้แต่เมื่อเกิดการเจ็บป่วยที่ต้องเข้ารับการรักษาในสถานบริการสุขภาพในทุก ๆ ระดับบุคคลและครอบครัวต่างต้องการการปฏิบัติอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ พยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือ รวมทั้งพิทักษ์สิทธิผู้ป่วยและช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้รับบริการได้รับบริการที่มีมาตรฐาน การพิทักษ์สิทธิผู้ป่วยจึงนับว่าเป็นบทบาทที่พยาบาลสามารถที่จะช่วยรับรองและคุ้มครองผู้รับบริการหรือเป็นการรักษาผลประโยชน์ รวมทั้งช่วยให้ผู้รับบริการรับรู้ถึงคุณค่าแห่งตนได้ สุกัญญา ประจุศิลป์ (2548) กล่าวว่า บทบาทในการพิทักษ์สิทธิผู้ป่วยถือเป็นจริยธรรมของพยาบาลที่ควรปฏิบัติแก่ผู้รับบริการทุกคนอย่างเสมอภาค ดังนั้นพยาบาลควรมีแนวทางพิทักษ์สิทธิ มีการจัดการอย่างเป็นระบบ (Organizing) มีการต่อรอง (Lobbying) และมีการดำเนินการอย่างชอบธรรม (Legitimacy) เพื่อให้ผู้รับบริการรับรู้ถึงคุณค่าแห่งตน

สรุป

การสร้างเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) เป็นหลักการอย่างหนึ่งที่นำมาใช้การพัฒนาบุคคลในหลายสาขาวิชาชีพ โดยเฉพาะวิชาชีพพยาบาลควรนำมาใช้เพิ่มพลังอำนาจให้แก่ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นแนวคิดแบบพลวัต (Dynamic concepts) ที่มีการแลกเปลี่ยนและมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ ดังนั้นคุณลักษณะของพยาบาลในการสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพ พยาบาลต้องมีลักษณะไวต่อการรับรู้ด้านอารมณ์ความรู้สึก มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดไว้ล่วงหน้าได้ รวมทั้ง

สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี พยาบาลต้องเข้าใจในความเชื่อ ค่านิยม และความคาดหวังของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการในการดูแลสุขภาพ โดยดึงเอาแหล่งประโยชน์ทั้งภายในตนเอง และแหล่งประโยชน์ในสิ่งแวดล้อมภายนอกของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการมาใช้ในการสร้างเสริมพลังอำนาจให้สามารถปรับตัวเองได้ และมองเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งบทบาทของพยาบาลในการสร้างเสริมพลังอำนาจทางสุขภาพพยาบาลเป็นผู้ประเมินภาวะการสูญเสียอำนาจ เป็นผู้ให้ข้อมูล เป็นที่ปรึกษา สนับสนุน ประสานงาน ตลอดจนเป็นผู้พิทักษ์สิทธิทางสุขภาพ และเอื้ออำนวยความสะดวกให้ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ โดยมุ่งผลลัพธ์ทางการพยาบาลให้ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการตระหนักในการดูแลตนเอง ความเชื่อในความสามารถของตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าเกิดการมีส่วนร่วมในการดูแลตนเอง ความพึงพอใจหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพไปในทางบวก สามารถควบคุมภาวะแทรกซ้อน และจัดการกับอาการไม่สุขสบายต่าง ๆ ได้ทำให้มีภาวะสุขภาพที่ดีขึ้น

บรรณานุกรม

- กุนนที พุ่มสงวน. (2557). สุขภาพและการสร้างเสริมสุขภาพ : บทบาทที่สำคัญของพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 15(2) : 10-14.
- นิตยา เพ็ญศิริรักษา. (2542). เทคนิคการสร้างพลังส่งเสริมสุขภาพ. *วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม*. 42-54.
- ปรางทิพย์ อุจะรัตน์, วัฒนา พันธุ์ศักดิ์ และฉวีวรรณ โพธิ์ศรี. (2557). ผลของโปรแกรมการสร้างเสริมพลังอำนาจต่อการพัฒนาศักยภาพ การดูแลตนเองของผู้สูงอายุในชุมชน. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 15(2) : 216-224.
- รุจิรา เจียมอมรรัตน์ และคณะ. (2552). *บทบาทหน้าที่และขอบเขตความรับผิดชอบของพยาบาลในระบบบริการสาธารณสุข*. ใน *เรณู สอนเครือ (บรรณาธิการ), แนวคิดพื้นฐานและหลักการพยาบาล*. พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี : ยุทธธินทรการพิมพ์ จำกัด.
- สุกัญญา ประจุศิลป์. (2548). *การพิทักษ์สิทธิผู้ป่วย : บทบาทพยาบาลวิชาชีพ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สินศักดิ์ชนม์ อุ่นพรมมี. (2556). *พัฒนาการสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพ*. นนทบุรี : โครงการสวัสดีการวิชาการสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข.
- อมร สุวรรณนิมิต. (2553). *การพยาบาลปฐมภูมิกับการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน*. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- อารีย์วรรณ อ่วมตานี. (2549). “การสร้างเสริมพลังอำนาจในระบบบริการพยาบาล” ใน *เอกสารการสอนชุดการพัฒนาศักยภาพระบบบริการการพยาบาล หน่วยที่ 10 - 15. วิชาการพัฒนาศักยภาพระบบบริการพยาบาล*. หน่วยที่ 14, พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : สาขาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Ellis-Stoll, C., & Popkess-Vawter, S. (1998). A concept analysis on the process of empowerment. *Journal of Advanced Nursing* 21(2) : 62-68.
- Gibson, C. H. (1991). A concept analysis of empowerment. *Journal of Advanced Nursing*, 16 : 354-361.
- Gibson, C. H. (1995). The process of empowerment in mothers of chronically ill children. *Journal of Advanced Nursing*, 21 : 1201-1210.
- Kanter, R. M. (1997). *Frontiers of management*. United States of American : A Harvard Business Review Book.
- Kieffer, C. (1984). Citizen empowerment: a developmental perspective. In (eds.) J. Rappaport, C. Swift and R. Hess. *Studies in empowerment: Steps toward understanding and action*. Binghamton: The Haworth Press.